

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ (ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗ ΒΑΡΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΕΣΛΑΒΑΣ ΣΥΜΕΩΝ)

Димитриос Румнос*

THE LANGUAGE OF ODYSSEAS PAPANIKOLAOU (METROPOLITAN SYMEON OF VARNA AND PRES LAV) Dimitrios Roumbos

Abstract: The Metropolitan Symeon of Varna and Preslav worldly known as Odysseas Papanikolaou (1841–1937) is one of the representatives of the Bulgarian renaissance culture who authored work in Greek. From the literary heritage of Metropolitan Symeon, have been preserved works in Greek from the time of his studies at the Holy Theological School of the island of Halki. This present communication addresses these passages as a source of linguistic features and personal style of the author.

Keywords: Metropolitan Symeon, Odysseas Papanikolaou, language, Bulgarian renaissance.

Ο Οδυσσεάς Παπανικολάου ή Παπαδόπουλος (1841–1937) αργότερα Μητροπολίτης Συμεών Βάρνας και Πρεσλάβας άφησε μια πλούσια γραπτή κληρονομιά η οποία αποτελείται από επιστημονικές, δημοσιογραφικές μελέτες και άρθρα, λόγους και κηρύγματα, μεταφραστικές μνήμες, σχόλια σε επιστημονικά περιοδικά και πολλές επιστολές. Δημιούργησε συγγραφικό έργο στα ελληνικά μια γλώσσα που κατείχε άριστα, όπως και ένα μεγάλο μέρος εκπροσώπων της βουλγαρικής αναγεννησιακής λογιосύνης στα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Ακόμα και σε περιπτώσεις όπου ο ίδιος έγραψε «ελεύθερα» για τον εαυτό του στα βουλγαρικά, μερικές φορές δίνεται η εντύπωση ότι φαίνεται να μεταφράζει από άλλη γλώσσα, δηλαδή ακολουθεί τη σύνταξη της γλώσσας «πηγή», δηλαδή την ελληνική (Димитров/Dimitrov 2011, 24). Προφανές αποτέλεσμα του περιβάλλοντος στο οποίο ζει και της εκπαίδευσης της οποίας λαμβάνει.

Οι διασωθείσες εργασίες, στο πλαίσιο των μαθητικών του γυμνασμάτων, από την Ιερά Θεολογική Σχολή της Χάλκης (ΙΘΣΧ) παρέχουν πλούσιο και ενδιαφέρον υλικό για λεξιλογική έρευνα και κοινωνικογλωσσικές παρατηρήσεις.¹ Στη συνέχεια θα γίνει μια συνοπτική αναφορά των πιο σημαντικών χαρακτηριστικών στοιχείων

---

* Доц. д-р Димитриос Йоанис Румнос – ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, катедра „Класически и източни езици и култури“, e-mail: d.roumbos@ts.uni-vt.bg

¹ Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις των μαθητών στην ΙΘΣΧ βλ. Румнос, Д. Български преподаватели и ученици в Богословското училище на остров Халки (1844–1903). Велико Търново. Издателство „Астарта“, 2007, с. 36–40.

της γλώσσας που χρησιμοποιεί – από μορφολογικής και λεξικολογικής πλευράς – ενόψει ορισμένων κοινωνικογλωσσικών παραγόντων.

Τα γνήσια λοιπόν αυτά έργα, γραμμένα στην ελληνική, μας δίνουν εικόνα πριν απ' όλα για τη γλωσσική του κατάρτιση, για το επίπεδο γνώσεών του σε διάφορους τομείς, για τις ιδέες του σε μερικά ζητήματα, καθώς και για τη συγγραφική του δραστηριότητα. Εδώ, θα πρέπει να σταθούμε και να αναφέρουμε, πως κάθε συγγραφέας έχει τις δικές του γλωσσικές ιδιαιτερότητες και προσωπικό στυλ γραφής. Είναι λογικό, διότι οι ιδιαιτερότητες αυτές προέρχονται από το επίπεδο κατοχής της ξένης γλώσσας, καθώς και από την επίδραση διάφορων παραγόντων, όπως η εμπειρία, η γλωσσική επίδραση της βιβλιογραφίας που χρησιμοποιεί κ.ά.

Ο Οδ. Παπανικολάου είναι μεταξύ αυτών που στο ελληνόγλωσσό τους έργο λαμβάνει θέση και η αυτοβιογραφία, πολύ διαδεδομένο είδος στη λογοτεχνία της Αναγέννησης.² Σύμφωνα με την ιδιόχειρη αυτοβιογραφία του που γράφει μαθητής (1856 – 63) στην ΙΘΣΧ το 1858 με τον τίτλο «Απομνημονεύματα της εμής βιοτής» στην εισαγωγή της αναφέρει «Γράφω όχι μόνο να εξασκηθώ, αλλά και να μάθω από τα λάθη και τα σφάλματα του παρελθόντος» και παραθέτει στοιχεία αναφοράς στη ζωή του έως τον ερχομό του στη Σχολή.³

Γεννήθηκε στις 16.02.1841 στην πόλη Μπουργκάς (Πύργος) της Μαύρης Θάλασσας. Ήταν το τέταρτο παιδί πολυμελούς οικογένειας με επτά αδέρφια. Η ιδιότητα του πατέρα του, ιερέας, αλλά και η κοινωνική ζωή της περιοχής, με έντονη την επίδραση του ελληνικού κλήρου και της ελληνικής διανόησης, έχουν καταλυτικό ρόλο στη διαμόρφωση της συνείδησης του νεαρού Οδυσσέα. Στην πόλη Μπουργκάς αποκτά τις πρώτες γνώσεις του σε αλληλοδιδασκτικό σχολείο. Τον ελεύθερό του χρόνο διαβάζει πολλά βιβλία, που περιλαμβάνει η βιβλιοθήκη του πατέρα του, όπως βίους αγίων και μαρτύρων, Βυζαντινούς χρονογράφους, αλλά και τις Χίλιες και μία νύκτες, τον Ερωτόκριτο κ.ά. Έχοντας λοιπόν μια καλή προετοιμασία στην ελληνική γλώσσα και με το απολυτήριό του εγγράφεται στην ΙΘΣΧ στις 14.09.1856⁴, όπου και θα ολοκληρώσει τις γνώσεις του στα Ελληνικά και Λατινικά.

---

² Τον 19^ο αι. παρατηρείται μία άνθηση την αυτοβιογραφία, πολλά κείμενα τέτοιου είδους συνδιαλέγονται τις περισσότερες φορές με κείμενα λογοτεχνικού και ιστορικού περιεχομένου και συμβάλλουν στη διαμόρφωση εθνικής συνείδησης. Η κειμενική τους ποικιλία δείχνει και το πόσο ρευστά είναι τα όρια μεταξύ ιστορίας και λογοτεχνίας, μυθοπλασίας και πραγματικότητας.

³ Κώδικας των Σχολαρχικών Γυμνασμάτων, εμμέτρου τε και καταλογάδην των συντεθέντων υπό μαθητών της εν Χάλκη Θεολογικής Σχολής της του Χριστού Μεγάλης Εκκλησίας κατά το ιβ', ιγ' και ιδ' Σχολαστικόν έτος, ο γενόμενος Πατριάρχου Κυρίλλου του Βυζαντίου. Σχολαρχούντος Κωνσταντίνου Τυπάλδου Μητροπολίτου Σταυρουπόλεως, 1858, σ. 17-26. Αρχείο της ΙΘΣΧ.

⁴ Στο Αρχείο Τυπάλων-Ιακωβάτων στην Κεφαλονιά, όπου σώζεται ένα μέρος του Αρχείου της ΙΘΣΧ, της οποίας το Αρχείο μεταφέρθηκε στο Ληξούρι από τον Κωνσταντίνο Τυπάλδο-Ιακωβάτο, που υπήρξε ο πρώτος σχολάρχης της Σχολής (1844 – 1864), βρίσκεται η ιατρική βεβαίωση του Οδ. Παπανικολάου από τον γιατρό της, δικαιολογητικό απαραίτητο για την εγγραφή του. Βλ. Румпос, Д. Български преподаватели и ученици в Богословското училище на остров Халки (1844-1903), с. 200.

Η αυτοβιογραφία του είναι σε απλή καθαρεύουσα, ευανάγνωστη. Η γλώσσα είναι λιτή, το ύφος πυκνό, χωρίς να μακρηγορεί. Μας δίνει σημαντικά και άγνωστα στοιχεία για τον βίο του πριν τον ερχομό του στη σχολή, μεταξύ αυτών και για τα ελληνικά σχολεία στη Βουλγαρία, καθώς και τη λειτουργία τους. Ενώ, οι περιγραφές τόπων και μνημείων, καθώς και ηθών και εθίμων εμπλουτίζουν την ελληνική λογοτεχνία με θέματα ιστορικά και λαογραφικά της Βουλγαρίας του 18–19^{ου} αι.

Εκτός από την αυτοβιογραφία του ο Οδ. Παπανικολάου, στο πλαίσιο των μαθητικών του καθηκόντων και στο πνεύμα της ορθόδοξης παράδοσης, γράφει κατά την περίοδο 1861-2 τον «*Επιτάφιο εις τον Άγιο Γρηγόριο τον Θεολόγο*» και μία περιγραφή με τίτλο «*Ιστορικόν υπόμνημα περί της εν Χάλκη Μονής της Αγίας Τριάδος*». Στο πρώτο τονίζει με ιδιαίτερη παραστατικότητα τους αγώνες τού Γρηγορίου εναντίον των αιρετικών, ενώ με θαυμασμό και συγκίνηση αναφέρεται στους θεολογικούς του λόγους και το πλούσιο συγγραφικό του έργο. Ο Οδ. Παπανικολάου εμπνευσμένος από το μεγαλύτερο πνεύμα του Χριστιανισμού και από τον λαμπρότερο αγωνιστή της ορθόδοξης πίστης θα λάβει αργότερα ως παράδειγμα το έργο του Αγ. Γρηγορίου στους αγώνες για εκκλησιαστική ανεξαρτησία, αλλά και για την πνευματική ανόρθωση του ποιμνιού του. Στο άλλο έργο, το ιστορικό υπόμνημα, φαίνεται ότι ως παράδειγμα έδρασε το ποίημα του Κ. Οικονόμου, το οποίο ο Οδυσσέας αναφέρει στην αρχή ακόμα της περιγραφής του. Με ιδιαίτερη γραφικότητα παραθέτει τη θέση του μοναστηριού.

«... Η Μονή έκτισται εφ' ενός των τριών λόφων των καλυπτόντων την νήσον, του Βορείου. η θέσις αυτή υγιεινοτάτη έστι και θελκτικωτάτη. υγιεινοτάτη μεν, διότι ο από της θαλάσσης αποπνέων άνεμος τας πίτυς τας την βόρειον πλευράν της μονής περιστοιχιζούσας διερχόμενος καθαρός και ευκραέστατος καθίσταται... προς βορράν μεν θεάται την γηραϊάν και ένδοξον πόλιν του Κωνσταντίνου, προς ανατολάς δε την κατάφυτον Ασιατικήν παραλίαν, και τας τερπνοτάτας αυτής κοιλάδας χλοαζούσας, ανατολικομεσημβρινώς δε τον υψικάρην και αιγλήεντα Όλυμπον, προς δυσμάς δε νήας υπαρηφάνως διαπλεκούσας και διασχιζούσας τα υγρά της Προποντίδος κέλευθα...»⁵

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

μονής τῆς Θεοτόκου. Ἡ Μονή ἔκτισται ἐφ' ἑνός τῶν τριῶν λόφων τῶν καλυπτόντων τὴν νῆσον, τοῦ Βορείου. ἡ θέσις αὕτη ὑγιεινοτάτη ἔστι καὶ θελκτικωτάτη. ὑγιεινοτάτη μὲν, διότι ὁ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀποπνέων ἄνεμος τὰς πίτυς τὰς τὴν βόρειον πλευράν τῆς μονῆς περιστοιχιζούσας διερχόμενος καθαρός καὶ εὐκραέστατος καθίσταται· θελκτικωτάτη δέ, διότι ὅπου ἂν στρέψῃ τις τοὺς

⁵ Για ολόκληρο το έργο βλ. Алексиева, А. Книжовно наследство на българи на гръцки език през XIX век. Т. 1. Оригинали. Η φιλολογική κληρονομιά των Βουλγάρων στα Ελληνικά τον ΙΘ΄ αι. София: Издателство „Гутенберг“, 2010, с. 410–419.

αποσπασμασ απορλεψη προσοτέρω προς βορράν μέν θεάται τήν γηραιάν καί ένδοξον πόλιν του Κωνσταντίνου, προς άνατολάς δέ τήν κατάφυτον Άσιατικήν παραλίαν, καί τας τερπνοτάτας αϋτης κοιλάδας χλοαζούσας, άνατολικομεσημβρινώς δέ τόν ύψικάρηνα καί αϊγλήεντα Όλυμπον, προς δυσμάς δέ νήας ύπερηφάνως διαπλεύσας καί διασχιζούσας τά ύγρά τής Προποντίδος κέλευθα. προς

Παρατηρούμε ότι η περιγραφή δίνεται με σαφήνεια και ακρίβεια, ενώ προχωρεί παραγωγικά, δηλαδή από μια γενική εικόνα του αντικειμένου και των ιδιοτήτων του στα επιμέρους στοιχεία-λεπτομέρειες που το απαρτίζουν, ήτοι από την τοποθεσία και το φυσικό περιβάλλον στη μονή και το εσωτερικό της. Αισθητή είναι η χρήση των επιθέτων, το «άλας» της επικοινωνίας, που προσδίδουν ποιοτικούς, αλλά και ταξινομικούς χαρακτηρισμούς. Τα επίθετα δημιουργούν μια νέα πραγματικότητα, αφού μια υγιεινή και θελκτική θέση, ένας καθαρός και ευκραής άνεμος, μια γηραιά και ένδοξη πόλη, είναι μια άλλη αξιολογικά πραγματικότητα από μία άσχημη θέση, από έναν βόρειο άνεμο ή από μια μικρή πόλη. Προσδίδουν στα ουσιαστικά γνωρίσματα, χαρακτηρισμούς, περιγραφές με αποτέλεσμα ο λόγος του να μην είναι «γυμνός», αλλά να έχει μια αυθεντικότητα, ζωντάνια και ποιότητα.

Στο έργο αυτό ο γραφικός χαρακτήρας του συγγραφέα είναι πολύ πιο βελτιωμένος και καθαρός. Προφανώς, τα μαθητικά χρόνια στη Σχολή που πέρασαν, δείχνουν ότι συνετέλεσαν στην καλύτερη γνώση της γλώσσας, κάτι το οποίο γίνεται άμεσα αντιληπτό από το κείμενο. Γεγονός, το οποίο πιστοποιούν και τα λόγια του δασκάλου του στην εκκλησιαστική μουσική Ιλία Τανταλίδη να τον αποκαλέσει με τα λόγια του Ομήρου «Ο άριστος». Βέβαια συνεχίζονται και κάποια λάθη, ιδιαίτερα η λανθασμένη χρήση του κεφαλαίου γράμματος μετά από την τελεία και του τόνου κυρίως σε μονοσύλλαβες λέξεις, ίσως λόγω βιασύνης ή έλλειψη προσοχής.

Στη συνέχεια του υπομνήματος ο Οδυσσεάς αναφέρεται στο όνομα τού πατριάρχη Φωτίου που υπήρξε ιδρυτής της μονής, αλλά και στα ονόματα εκείνων που συνετέλεσαν στην ανακαίνισή της ανά τον χρόνο.

«...Εξ ού συνάγομεν, ότι πρώτος της μονής δομήτωρ εγένετο ο Φώτιος, ο Αγιώτατος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Σιών αποκαλέσας αϋτήν, οίον προιδών ότι απ' αϋτης πελαγίζοντα έμελλον να εξέλθωσι τα νάματα της ορθοδοξίας, ως άλλοτε από της Σιών εξήλθεν ο λόγος ο του σταυρού ο την Οικουμένην άπασαν διαδραμών.... . Τοσαϋτα μεν περί της αρχής της μονής και ταϋτα εκ παραδόσεως. τις δε η μετά ταϋτα τύχη της μονής αγνοούμεν. διά τούτο μεταβώμεν εις τον πρώτον ανακαινιστήν αϋτης Μητροφάνη.»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2

Έξ οϋ συνάγομεν, ότι πρώτος τής μονής δομήτωρ εγένετο ο Φώτιος, δ' Αγιώτατος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, Σιών αποκαλέσας αϋτήν, οίον προιδών ότι απ' αϋτης πελαγίζοντα έμελλον να εξέλθωσι τά νάματα τής ορθοδοξίας, ως άλλοτε από τής Σιών εξήλθεν ο λόγος ο του Σταυρού ο τήν Οικουμένην άπασαν διαδραμών. οϋκ άπίθανον δέ ο τοσαϋτα ύπέρ τής ύπερουσίου Τριάδος

Τοσαῦτα μὲν περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς μονῆς καὶ ταῦτα ἐκ παραδόσεως. τίς δὲ ἢ μετὰ ταῦτα τύχη τῆς μονῆς ἀγνοοῦμεν. διὰ τοῦτο μεταβῶμεν εἰς τὸν πρῶτον ἀνακαινιστὴν αὐτῆς Μητροφάνη.

Ο ἴδιος αναφέρεται με κάθε λεπτομέρεια και στα εγκαίνια του ναοῦ και στην έναρξη των μαθημάτων «... ενεκαινιάσθη ο ναός μεγαλοπρεπῶς και πομπωδῶς ὑπ' αὐτοῦ του οικουμενικοῦ πατριάρχου του αοιδίμου Γερμανοῦ, και πολλῶν ἄλλων Ἀρχιερέων παρεπιδημούντων εν Κωνσταντινουπόλει τη 13 Σεπτεμβρίου του 1844 (τη εννάτη του εφεξῆς μηνός ημέρα δευτέρα εγένετο η έναρξις των μαθημάτων....).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3

ἐνεκαινιάσθη ὁ ναός μεγαλοπρεπῶς καὶ πομπωδῶς ὑπ' αὐτοῦ τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τοῦ αοιδίμου Γερμανοῦ, καὶ πολλῶν ἄλλων Ἀρχιερέων παρεπιδημούντων ἐν Κωνσταντινουπόλει τῆ 13 Σεπτεμβρίου τοῦ 1844· (τῆ ἐννάτη τοῦ ἐφεξῆς μηνός ἡμέρα δευτέρα ἐγένετο ἡ έναρξις τῶν μαθημάτων. Τῷ δὲ 1845 ἐξεδόθη ὁ διορ-

Στα αποσπάσματα αυτά ο συγγραφέας με τη χρήση συνδέσμων επιτυγχάνει να δώσει μια σαφήνεια στα νοήματα, αλλά και να προσδιορίσει τις χρονικές σχέσεις. Αυτές οι λογοτεχνικές προσπάθειες προδίδουν μια καλή γνώση της ελληνικής γλώσσας και την επιθυμία για μια σωστά στιλιστική έκθεση. Ο Οδυσσεύς προσπαθεί να είναι ξεκάθαρος και ακριβής στις εκφράσεις του, χωρίς να χάσει τίποτα που πρέπει να γραφτεί.

Στο τελευταίο του ἔργο «*Λόγος προς τιμὴν του νεκροῦ ιερέα Νικόλα, πατέρα του Οδυσσεά Παπανικολάου*» αναφέρει «...και της καρδίας ἵνα τον μεν φωτίση και αποδιώξη το σκότος των παθῶν, την δε καρδία αγίαση εἶναι η ἀρετὴ την οποιάν εκ παιδῶν ἐτι ο σεβάσμιος Πατὴρ μου παρά των γονέων αὐτοῦ ως κληρονομίαν κρείττονα και δόξης γένους και τιμῶν λαβῶν διετήρησε καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τον βίον...»

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 4

ἀφιέρωσις τοῦ νοός, καὶ τῆς καρδίας ἵνα τόν μὲν φωτίση καὶ ἀποδιώξη τό σκότος τῶν παθῶν, τήν δὲ καρδία αγίαση εἶναι ἡ ἀρετὴ τήν ὁποιάν ἐκ παιδῶν ἐτι ὁ σεβάσμιος Πατὴρ μου παρά τῶν γονέων αὐτοῦ ὡς κληρονομίαν κρείττονα καὶ δόξης γένους καὶ τιμῶν λαβῶν διετήρησε καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τόν βίον. διότι οὐδὲν

και «...δεκαπενταέτης δε μόλις γενόμενος αναχωρεῖ εκ της πατρίδος αὐτοῦ και ἔρχεται εἰς Πύργον εγκαταλιπών και γονεῖς τρυφερῶς αγαπόντας αὐτόν και πολίτας επαινούντας την σύνεσιν, και συνομιλήκας θαυμάζοντας την ἀρετὴν του συνομίληκος, αναχωρεῖ μηδὲν ἄλλο φέρων οὔτε χρυσόν οὔτ' ἄργυρον...., ἀλλά μόνον ὅ,τι ο θεός δίδωσιν εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον, νουν δηλ. υγιῶν και επιχειρηματικόν, συνείδησιν καθαρὰν και ἀμόλυντον....»,

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5

εὐαγγελίου ἀνάγνωσιν. δεκαπενταέτης δὲ μόλις γενόμενος ἀναχωρεῖ ἐκ τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ ἔρχεται εἰς Πύργον ἐγκαταλιπὼν καὶ γονεῖς τρυφερῶς ἀγαπῶντας αὐτόν, καὶ πολίτας ἐπαινοῦντας τὴν σύνεσιν, καὶ συνομιλήκας θαυμάζοντας τὴν ἀρετὴν τοῦ συνομηλικός, ἀναχωρεῖ μηδὲν ἄλλο φέρων οὔτε χρυσόν οὐτ' ἄργυρον οὔτ' ἄλλο τι μέσον πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν μελετωμένων ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ μόνον ὅ,τι ὁ θεὸς δίδωσιν εἰς ἕκαστον ἄνθρωπον, νοῦν δηλ. ὑγιᾶ καὶ ἐπιχειρηματικόν, συνείδησιν καθαρὰν καὶ ἀμόλυντον, θέλησιν ἰσχυρὰν καὶ ἐπιθυμίαν, ἵνα μοχθήσῃ πρὸς

καθὼς και «...ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ευτυχῆς αὐτῆ και μακαριστῆ του Νικολάου κατάστασις δεν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. διότι βαρὺς και καταστρεπτικὸς ἐπελθὼν ὁ κατὰ τὸ 28 Ρωσσικὸς πόλεμος, ὡς λαίλαψ πάντα ἐκρριζοῦσα και μηδενίζουσα ἀρδὴν ἀνέτρεψε και διεσκόρπισε και περιουσίαν λαμπρὰν και τὴν ἐκ ταύτης ευδαιμονίαν...»⁶

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 6

ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ εὐτυχῆς αὐτῆ και μακαριστῆ τοῦ Νικολάου κατάστασις δεν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. διότι βαρὺς και καταστρεπτικὸς ἐπελθὼν ὁ κατὰ τὸ 28 Ρωσσικὸς πόλεμος, ὡς λαίλαψ πάντα ἐκρριζοῦσα και μηδενίζουσα ἀρδὴν ἀνέτρεψε και διεσκόρπισε και περιουσίαν λαμπρὰν και τὴν ἐκ ταύτης ευδαιμονίαν.

Στον λόγο αὐτὸ παρατηροῦνται τα ἐξῆς, ἡ χρήση αντωνυμιῶν κάνει το λόγο πιο ουσιαστικὸ, συνεκτικὸ και αισθητὰ ωραίο, διευκολύνοντας τὴ ροὴ τῆς ἐπικοινωνίας στην παραγωγή, ἀλλὰ, κυρίως στην πρόληψή τῆς. Γίνεται ευρεία χρήση τῆς μετοχής, χαρακτηριστικὸ τῆς γραφῆς του Ευαγγελίου, με ἀποτέλεσμα ἡ γλῶσσα του να εἶναι εὐήχη και να πλησιάζει τα ὅρια του ποιητικὸ λόγου. Συνεχίζεται ἡ σύγχυση ὅσον ἀφορὰ το κεφαλαίον γράμμα και τον τονισμό, ἐνῶ οἱ λέξεις που χρησιμοποιεῖ ἐπιθετα, ἀλλὰ και ουσιαστικὰ προσδίδουν συγκινησιακὸ τόνο, εἶναι συναισθηματικὰ φορτισμένες και ἐγείρουν στον ἀναγνώστη συναισθήματα, χωρὶς να λείπουν βέβαια και ἐκείνες με μεταφορικὴ σημασία-χρήση. Ἄλλα στοιχεῖα στο κείμενο εἶναι το φυσικὸ και ἀνεπιτήδευτο ὕφος του συγγραφέα και ἡ κατάθεση προσωπικῶν σκέψεων και συναισθημάτων.

Ἀπὸ ὅσα εἰπώθηκαν σχετικὰ με το ἔργο του Οδ. Παπανικολάου, το οποίο δημιουργήθηκε στην ἐλληνικὴ γλῶσσα, μποροῦν να βγουν τα ἀκόλουθα συμπεράσματα. Ἡ γλῶσσα του, ἀπ' ὅσα προαναφέρθηκαν, ἀναμφίβολα εἶναι ἐπηρασμένη ἀπὸ τὴ θεολογικὴ ἐπιστῆμη με πολλὲς λέξεις και ἐκφράσεις να το δηλώνουν. Ἐδῶ θα πρέπει να προσθέσουμε ὅτι ὁ συγγραφέας, ἐκτὸς ἀπὸ ὀρθογραφικὰ και γραμματικὰ λάθη, ὅπως σύγχυση στα γένη – *νοῦν υγιᾶ* και τὴ μη ὀρθὴ χρήση κεφαλαίου (ἰδιαίτερα μετὰ ἀπὸ τελεία και συνδυασμὸ ἐπιθέτου με ουσιαστικὸ) – *Μονὴ και μονή, Βορείου λόφου, Ἀσιατικὴν παραλίαν* – δεν στρέφει ἐπίσης τὴν προσοχή του στους κανόνες τονισμού π.χ. *λείπει σε κάποιες λέξεις ὁ τόνος – ποτε, τινας, τις, πολλοι* κ.ά. – και ἰδιαίτερα συγχέει τὴ χρήση τῆς οξείας με τὴν περισπωμένη. Σχεδὸν σε ὅλα τα χειρό-

⁶ Алексиева, А. Книжовно наследство на българин на гръцки език през XIX век, с. 514–522.

γραφα η χρήση της είναι ακανόνιστη και αρκετές φορές δεν γίνεται αντιληπτό εάν είναι οξεία ή περισπωμένη.

Αναμφίβολα τα χρόνια σπουδών⁷ του στην ΙΘΣΧ ήταν ιδιαίτερα εποικοδομητικά για τον ίδιο, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε κενά και παραλήψεις, ενώ η λογοτεχνική κληρονομιά του αποτελεί τρανή απόδειξη για τη φιλολογική του προετοιμασία και βελτίωση των γνώσεών του. Η παρουσία και το λογοτεχνικό του έργο στη Σχολή άφησε ανεξίτηλα σημάδια στον μετέπειτά του βίο και στην ανάρρησή του στα ύπατα αξιώματα της Βουλγαρικής Εκκλησίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Алексијева 2010: А. Алексијева. Книжовно наследство на българи на гръцки език през XIX век. Т. 1. Оригинали. София: Издателство „Гутенберг“, 2010. // Aleksieva 2010: A. Aleksieva. Knizovno nasledstvo na balgari na gretski ezik prez XIX vek. T. 1. Originali. Sofia: Izdatelstvo “Gutenberg”, 2010.

Димитров 2011: Е. Димитров. Варненски и Преславски митрополит Симеон. Съчинения т. 1 Църква и История. Статии. Спомени. Писма (1869–1900). София: Издателство „Изток–Запад“, 2011. // Dimitrov 2011: E. Dimitrov. Varnenski i Preslavski mitropolit Simeon. Sachinenia t. 1. Tsarkva i Istoria. Statii. Spomeni. Pisma (1869–1900). Sofia: Izdatelstvo “Iztok–Zapad”, 2011.

Ников 1922: П. Ников. Варненски и Преславски Симеон (Живописна скица). – Във: Сборник в чест на петдесет-годишното архиерейско служение на Варненский и Преславский Митрополит Симеон. София, 1922, с. 15. // Nikov 1922: P. Nikov. Varnenski i Preslavski Simeon (Živopisna skitsa). – Vav: Sbornik v tsest na petdeset-godišnoto arhiereysko služenie na Varnenskiy i Preslavskiy Mitropolit Simeon. Sofia, 1922, s. 15.

Румпос 2007: Д. Румпос. Български преподаватели и ученици в Богословското училище на остров Халки (1844 – 1903). Велико Търново: Издателство „Астарт“, 2007. // Roumpos 2007: D. Roumpos. Balgarski prepodavateli i uchenitsi v Bogoslovskoto uchiliste na ostrov Halki (1844 – 1903). Veliko Tarnovo: Izdatelstvo “Astarta”, 2007.

Румпос 2005: Д. Румпос. Особенности на обучението в Богословското училище на о. Халки. – Във: Национална Научна Сесия, Педагогически Приноси в памет на проф. д-р Михаил Герасков (1874 – 1957). В. Търново: Издателство „Бойка“, 2005, с. 77–82. // Roumpos 2005: D. Roumpos. Osobenosti na obuchenieto v Bogoslovskoto uchiliste na o. Halki. – Vav: Natsionalnata Nauchna Sesia, Pedagogicheski Prinosi v pamet na prof. d-r Mihail Geraskov (1874 – 1957). V. Tarnovo: Izdatelstvo “Boyka”, 2005, s. 77–82.

Румпос 2017: Д. Румпос. Гръцкият език – история, култура, политика. Велико Търново: Издателство „Фабер“, 2017. // Roumpos 2017: D. Roumpos. Gratskiat ezik – istoria, kultura, politika. Veliko Tarnovo: Izdatelstvo “Faber”, 2017.

---

⁷ Το 1863 Ο Οδ. Παπανικολάου ολοκλήρωσε τον επταετή κύκλο σπουδών του με άριστα αποτελέσματα. Η ατμόσφαιρα της ΙΘΣΧ, η βουλγαρική μαθητική κοινότητα, οι θέσεις και οι ιδέες των Βούλγαρων μαθητών περί του εκκλησιαστικού ζητήματος άσκησαν μεγάλη επίδραση στην προσωπικότητά του και τον μετέτρεψαν σε φλογερό πατριώτη και αγωνιστή για τη δημιουργία αυτοκέφαλης εκκλησίας στη Βουλγαρία και για πνευματική αναγέννηση του βουλγαρικού λαού.